

HANNA CZERWIŃSKA

Odpowiedzialność cywilna adwokata na tle ubezpieczenia OC – uwagi w świetle wybranych orzeczeń sądowych

Kwestia odpowiedzialności cywilnej adwokatów jest nie tylko zagadnieniem złożonym, ale też istotnym zarówno z punktu widzenia społeczeństwa, jak i samych adwokatów. Ze względu na różne podstawy ponoszenia odpowiedzialności przez adwokatów i brak jednoznacznych definicji ustawowych określających sposób reprezentacji klientów i zakres obowiązków, oprócz wskazania regulacji ustawowych i zawodowych w tym przedmiocie, w artykule wskazano na szereg orzeczeń sądowych regulujących i doprecyzowujących obowiązki adwokatów wobec klientów oraz zasady odpowiedzialności, za których przekroczenie mogą oni zostać pociągnięci do odpowiedzialności cywilnej. W artykule przedstawiono ponadto ubezpieczenie OC adwokata jako ubezpieczenie obowiązkowe, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki zawodu adwokata. Analiza orzecznictwa i szczególnych warunków umowy ubezpieczenia obowiązkowego OC adwokatów wskazuje na zakres odpowiedzialności adwokatów, okoliczności, w których może dojść do jej powstania, oraz możliwości modyfikacji obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej adwokatów.

Słowa kluczowe: adwokat, odpowiedzialność, ubezpieczenie, odszkodowanie, pełnomocnik.

Wprowadzenie

Kwestia odpowiedzialności cywilnej adwokata wykonującego indywidualną praktykę prawniczą jest zagadnieniem istotnym nie tylko dla profesjonalnych pełnomocników, ale także dla szerokiego kręgu osób korzystających z ich usług. Coraz częściej przedmiotem rozważań sądów stają się bowiem zagadnienia związane z dochodzeniem roszczeń z tytułu udzielenia pomocy prawnej w sposób niezgodny z zasadami należytej staranności. Analiza orzecznictwa wskazuje, iż w zasadniczej większości świadczenie pomocy prawnej, którego dotyczą stany faktyczne w konkretnych postępowaniach, polega na reprezentowaniu interesów klienta przed sądami, sporządzaniu opinii

prawnych oraz udzielaniu porad prawnych. Co istotne, nienależyte wykonanie przez adwokata obowiązków procesowych stanowi także naruszenie przepisów ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze¹, co może prowadzić, niezależnie od odpowiedzialności cywilnej² adwokata wobec jego klienta, także do jego odpowiedzialności dyscyplinarnej [zawodowej]. Ze względu bowiem na zakres zadań wyznaczony adwokaturze, w sposób szczególny uregulowane zostały normy oraz standardy działania jej członków. Adwokaci zobowiązani są świadczyć pomoc prawną, jak i regulować wewnętrzne stosunki łączące ich z klientem, zgodnie z wymogami oraz standardami wynikającymi z norm zawodowych³. Naruszenie powyższych zasad stanowi podstawę do pociągnięcia adwokata do odpowiedzialności dyscyplinarnej⁴. Wskazane rodzaje odpowiedzialności mogą się krzyżować wówczas, gdy przewinienie dyscyplinarne jest jednocześnie naruszeniem obowiązków wynikających ze stosunku zastępstwa łączącego pełnomocnika profesjonalnego z jego klientem⁵. Na odpowiedzialność cywilną adwokata może mieć także wpływ odpowiedzialność karna. Działanie pełnomocnika profesjonalnego może bowiem wyczerpywać znamiona czynu zabronionego stypizowanego przykładowo w art. 286 k.k. czy art. 296 k.k. Wówczas, w razie wydania w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa, sąd w postępowaniu cywilnym związany jest ustaleniami dokonanymi przez sąd karny [art. 11 k.p.c.]⁶. Wskazane wyżej zagadnienia składają się na szeroko rozumianą odpowiedzialność pełnomocników profesjonalnych. Analiza odpowiedzialności cywilnej adwokata na tle ubezpieczenia OC zawęży natomiast obszar rozważań do kwestii zasad odpowiedzialności cywilnej adwokata oraz zagadnienia regulacji prawnych obowiązującego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej adwokatów.

1. Zasady odpowiedzialności cywilnej adwokata

Adwokat odpowiada wobec swojego klienta na zasadzie winy [art. 471 i nast. k.c.] za wszelkie szkody pozostające w związku przyczynowym z jego działaniem w zakresie świadczenia pomocy prawnej. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 marca 2012 r., sygn. akt V CSK 104/11: „Wobec braku szczególnych regulacji odpowiedzialności odnoszących się do kwalifikowanych pełnomocników w zakresie ich odpowiedzialności odszkodowawczej za nienależyte wykonanie zobowiązania wynikającego z łączącej go z mocodawcą umowy zlecenia obejmującej świadcze-

---

1. Jedn. tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 146, poz. 1188.

2. Sąd Najwyższy (SN) w wyroku z dnia 19 grudnia 2012 r., II CSK 219/12.

3. Regulacje te zawarte zostały nie tylko w ustawie z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2002 r., Nr 123, poz. 1058 z późn. zmianami), ale przede wszystkim w Kodeksie Etyki Adwokackiej (Uchwała NRA nr 2/XVIII/98, Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu).

4. Ze względu na ramy niniejszego opracowania kwestie te nie będą szerzej omawiane. Wskazano jedynie na okoliczność, iż odpowiedzialność adwokata może mieć dwójaki charakter, a jednym czynem adwokat może narazić się nie tylko na odpowiedzialność cywilną, ale również na odpowiedzialność dyscyplinarną [zawodową/korporacyjną]. Szerzej na temat odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów zob.: R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Wyd. Uniw. Gdańskiego, Gdańsk 2013; A. Bodnar, P. Kubaszewski [red.], *Postępowania dyscyplinarne w wolnych zawodach prawniczych – model ustrojowy i praktyka*, Warszawa 2013.

5. M. Gutowski, *Umowa o zastępstwo procesowe*, C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 224.

6. *Ibidem*, s. 222–229.

nie pomocy prawnej polegającej na reprezentacji w postępowaniu sądowym, zastosowanie mają ogólne zasady odpowiedzialności odszkodowawczej za niewykonanie zobowiązań umownych przewidziane w art. 471 i nast. k.c., w tym także w art. 472 w zw. z art. 355 § 2 k.c. wymagające od takiego pełnomocnika zachowywania należytej staranności uwzględniającej zawodowy charakter prowadzonej działalności⁷. Przypadki, kiedy możliwe jest przypisanie adwokatowi winy umyślnej, są jednak w zdecydowanej mniejszości, a stany faktyczne w tych sprawach są na tyle jednoznaczne, iż nie budzą wielu kontrowersji.

Odmiennie natomiast to wygląda w przypadku winy nieumyślnej, a więc kwestii niedochowania należytej staranności czy też rażącego niedbalstwa, które stanowią obecnie zdecydowanie częstszą podstawę odpowiedzialności adwokatów aniżeli świadome działanie na niekorzyść klienta⁸. Jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 grudnia 2012 r., sygn. akt II CSK 219/12, w utrwalonym orzecznictwie przyjmuje się, że profesjonalni pełnomocnicy procesowi odpowiadają za szkody wyrządzone mocodawcy spowodowane błędami i zaniedbaniami, które w konsekwencji prowadzą lub prowadziły do przegrania sprawy, której wynik byłby korzystny dla reprezentowanego klienta w przypadku zachowania standardu należytej staranności przez pełnomocnika. Należyta staranność powinna zaś być oceniana przy uwzględnieniu profesjonalnego charakteru działalności pełnomocnika⁹. Przy czym zastrzeżono, że nie można wykluczyć sytuacji, w której pełnomocnik procesowy dopuści się zaniedbania noszącego znamiona czynu niedozwolonego [art. 415 k.c., art. 430 k.c.]. Zgodnie bowiem z treścią art. 443 k.c. działanie lub zaniechanie profesjonalnego pełnomocnika może prowadzić do realnego zbiegu podstaw odpowiedzialności *ex contractu* i *ex delicto*¹⁰. Wówczas niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania umownego może jednocześnie stanowić czyn niedozwolony, a działanie bądź zaniechanie adwokata powodować będzie powstanie odpowiedzialności wynikającej zarówno z umowy, jak i deliktu¹¹. Wobec powyższego, w oparciu o zasadę swobody umów, w praktyce umowy o świadczenie pomocy prawnej zawierają postanowienia ograniczające odpowiedzialność deliktową np. do wysokości sumy określonej przez strony bądź wyłącznie do określonych czynów¹².

7. Tekst orzeczenia pochodzi z bazy orzeczeń Sądu Najwyższego dostępnej pod adresem: <http://www.sn.pl> [24.03.2014 r.].
8. Na marginesie powyższych rozważań wskazać należy, że najlepsza wola i wiedza są podstawą działania wszystkich adwokatów określoną i sankcjonowaną przez Kodeks Etyki Adwokackiej. W orzecznictwie Wyższej Komisji Dyscyplinarnej odnaleźć można orzeczenia wprost odwołujące się do braku należytej staranności lub też rażącej nieznajomości obowiązujących przepisów prawa, które skutkują odpowiedzialnością dyscyplinarną adwokatów. Por. orz. WKD z dnia 10 stycznia 1959 r., WKD 107/58, Palestra 1959, z. 6, s. 114.
9. Por. wyrok SN z dnia 19 grudnia 2012 r., II CSK 219/12, OSNC 2013/7–8/91, Biul. SN 2013/3/12–13, M.Prawn. 2013/17/933–934, SN z dnia 2 grudnia 2004 r., V CK 297/04, niepubl., z dnia 29 listopada 2006 r., II CSK 208/06, niepubl. oraz postanowienie SN z dnia 26 marca 2003 r., II CZ 26/03, OSNC 2004, nr 6, poz. 95 i z dnia 26 stycznia 2007 r., V CSK 292/06, niepubl.
10. Np. M. Safjan, *Komentarz do artykułów 1–449¹¹*, [w:] *Kodeks cywilny*, t. I, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2008, s. 1416.
11. Szerzej na temat zbiegu roszczeń *ex contractu* i *ex delicto* por. Ł. Błaszczak, J. Kuźmicka-Sulikowska, *Zbieg roszczeń ex contractu i ex delicto na tle art. 443 k.c. w ujęciu materialnoprawnym i procesowym*, „Transformacje Prawa Prywatnego”, 3/2013.
12. W. Czachórski, [w:] *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 1, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1981, s. 706; A. Olejniczak, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III, *Zobowiązania. Część ogólna*, pod red. A. Kidyby, Warszawa 2010, s. 473.

W przypadku zaś zaistnienia szkody spowodowanej działalnością adwokata (działaniem bądź zaniechaniem) klient ma prawo dochodzenia od pełnomocnika przysługujących mu z tego tytułu roszczeń. Nie oznacza to jednak, iż każde wystąpienie szkody implikować będzie obowiązek jej pokrycia. Umowa o świadczenie pomocy prawnej jest bowiem umową starannego działania, nie zaś umową rezultatu¹³. Oznacza to, że nawet niekorzystne dla klienta zakończenie sprawy w sytuacji, w której adwokat podjął wszystkie możliwe czynności na korzyść klienta, a mimo to nie osiągnął pozytywnego efektu, nie może implikować jego odpowiedzialności odszkodowawczej wobec mocodawcy. Ciężar udowodnienia istnienia w konkretnej sprawie związku przyczynowego pomiędzy działaniem pełnomocnika a szkodą, jak również udowodnienia wysokości poniesionej szkody, obciąża poszkodowanego¹⁴. Zgodnie bowiem z ogólną zasadą wyrażoną w art. 6 k.c. – „Ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne”. Konsekwencją niewykazania w toku postępowania owego związku może być oddalenie powództwa. Na istotność powyższego obowiązku wykazania związku przyczynowego wskazał Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 21 grudnia 2010 r. w sprawie o sygnaturze akt IV CSK 461/10, stwierdzając, iż „[...] nie ma pewności, iż powód w wypadku skutecznego wniesienia sprzeciwów wygrałby spory, skoro rezultaty innych analogicznych procesów, w których nie doszło do odrzucenia środków za skarżenia, były różne i niekoniecznie korzystne dla Zakładu „F”. Powód nie wykazał więc w istocie wielkości ewentualnie poniesionej szkody¹⁵. Sam bowiem fakt niedopełnienia obowiązków przez adwokata lub innego pełnomocnika procesowego nie oznacza, że gdyby nie jego niedbalstwo, klient odniósłby korzystne dla siebie rozstrzygnięcie procesowe¹⁶. Co więcej, sąd orzekający w konkretnej sprawie winien ustalić, w ramach posiadanych kompetencji i obowiązku rozpoznania sprawy co do istoty, czy działania bądź zaniechania pełnomocnika mogły mieć wpływ na wynik postępowania i czy w razie gdyby nie doszło do zaniedbań pełnomocnika, jego klient uzyskałby korzystne dla siebie rozstrzygnięcie¹⁷. Jak wskazał w wyroku z dnia 13 czerwca 2008 r. sygn. akt: I CSK 514/07 Sąd Najwyższy: „W sytuacji, gdy podstawą roszczenia odszkodowawczego dochodzonego do pełnomocnika procesowego jest twierdzenie, że z jego winy strona przegrała proces,

---

13. W tej kwestii por. L. Nowakowski, *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej z tytułu wykonywania zawodu adwokata – wybrane problemy*, „Palestra 2006”, nr 1–2, s. 26.

14. Na marginesie uwag w przedmiocie ciężaru dowodu warto wskazać na przyjętą w orzecznictwie amerykańskim koncepcję analizowania działań profesjonalnego pełnomocnika w odniesieniu do standardowego poziomu świadczenia pomocy prawnej w danym rodzaju spraw. W konsekwencji poszkodowanego obciąża konieczność wykazania, iż pełnomocnik profesjonalny nie wykonał ciążących na nim obowiązków na standardowym poziomie świadczenia pomocy prawnej. Przepisanie tego rodzaju odpowiedzialności względem klienta jest więc możliwe w sytuacji, gdy działania lub zaniechania adwokata były sprzeczne z działaniami rozsądnej osoby o podobnych kwalifikacjach, w takich samych okolicznościach. Kwestia ta była szeroko omawiana i interpretowana w orzecznictwie amerykańskim już w połowie XIX w. Standardy działania w tego typu sprawach wskazujące na działania „rozsądnego” człowieka są podstawą rozstrzygnięcia spraw z zakresu odpowiedzialności odszkodowawczej adwokatów względem klientów z tytułu świadczenia pomocy prawnej w sposób nienależyty. Por. sprawy: *Brown v. Kendall*, 60 Mass. 292 (1850), *U.S. v. Carroll Towing*, 159 F.2d 169 [2d Cir. 1947] [reguła Handa]. Z nowszego orzecznictwa por. sprawy: *Gilson v. Metropolitan Opera*, 5 N.Y.3d 574 (2005) oraz *Bozzi v. Nordstrom, Inc.*, 186 Cal. App. 4th 755 (2010).

15. Postanowienie SN z dnia 21 grudnia 2010 r. IV CSK 461/10, LEX nr 951301.

16. Por. wyrok SA w Warszawie z 2.12.2010 r., VI Aca 844/10, [niepubl.].

17. Szerzej na ten temat zob. E. Bagińska, *Odpowiedzialność deliktowa w razie niepewności związku przyczynowego. Studium prawnooporównawcze*, Dom Organizatora TNOiK, Toruń 2013, s. 267–274.

zachodzi konieczność zbadania, czy wynik procesu mógł być inny, przy założeniu należytego wypełnienia obowiązków przez pełnomocnika. Tego rodzaju ocena ma charakter jedynie hipotetyczny i nie podważa to w żadnym razie prawomocności orzeczenia sądowego oraz nie oznacza odejścia od zasady, nakazującej przyjmować, że kwestia rozstrzygnięta prawomocnie przez sąd kształtuje się w sposób przyjęty w prawomocnym orzeczeniu sądowym¹⁸. Koncepcja ta, pochodząca z amerykańskiego systemu *common law*, określana jest jako „proces w procesie”¹⁹ i ciężarem dowodu obciąża powoda²⁰. Można przyjąć, że co do zasady adwokat nie odpowiada za nieosiągnięcie rezultatu (przegranie sprawy), lecz ewentualnie za utratę szansy na jej wygranie²¹. W orzecznictwie wskazuje się, że: „Szkoła w postaci utraty spodziewanych korzyści ma zwykle charakter hipotetyczny”²². Oznacza to, że powód musi wykazać przed sądem jej rzeczywistą realność i uprawdopodobnić swoje żądanie. W dalszej części powyższego orzeczenia sąd wskazał: że: „Jest przy tym rzeczą oczywistą, że zarówno w przypadku szkody w postaci *damnum emergens*, jak i w postaci utraconych korzyści (*lucrum cessans*) podstawą skutecznego domagania się odszkodowania jest wykazanie przez wierzyciela istnienia pomiędzy niedotrzymaniem przez dłużnika umowy a szkodą normalnego związku przyczynowego, określonego w art. 361 § 1 k.c. Normalny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. zachodzi wówczas, gdy w danym układzie stosunków i warunków oraz w zwyczajnym biegu rzeczy, bez szczególnego zbiegu okoliczności, szkoda jest typowym następstwem tego rodzaju zdarzeń”²³.

Analiza polskiego orzecznictwa pozwala przyjąć, iż oceniając należytą staranność adwokata w konkretnej sprawie, należy odnosić wskazane kryterium do staranności zawodowej – profesjonalisty. Od adwokata wymaga się bowiem staranności, którą można uznać za standardową w tego typu przypadkach, w odniesieniu do ogółu członków izb adwokackich. Kwestia określenia, co mieści się w ramach tego pojęcia, jest podejmowana dość często w orzecznictwie Sądu Najwyższego²⁴. W wyroku z dnia 16 czerwca 2010 r., I CSK 481/09, a także w kolejnym wyroku w tej samej sprawie o sygnaturze akt I CSK 330/11, w pierwszej kolejności stwierdzono, że: „Pełnomocnik strony w procesie nie ponosi wobec mocodawcy odpowiedzialności za niepowodzenie sprawy sądowej, w szczególności za zastosowane w nim konstrukcje prawne, które zostały przyjęte przez sąd,

18. Tekst orzeczenia pochodzi z bazy orzeczeń Sądu Najwyższego dostępnej pod adresem: <http://www.sn.pl> [24.03.2014 r.].

19. E. Bagińska, *Odpowiedzialność...*, op. cit., s. 272–273.

20. W amerykańskim systemie *common law* to na powodzie, który domaga się odszkodowania od adwokata za szkody wyrządzone jego działaniem lub zaniechaniem, ciąży obowiązek wykazania zaistnienia czterech przesłanek wykazujących: istnienie relacji pomiędzy stronami, czynu, powstałej szkody i dowodu na to, że gdyby czynu nie dokonano, powód odniósłby sukces procesowy. Na temat obowiązków i relacji łączących klientów i adwokatów w USA, a także etyki adwokackiej zob.: John S. Dziennowski, *Professional Responsibility Standards, Rules & Statutes*, 2004–2005 Abridged Edition, Thomson West.

21. Co do tej kwestii zob. uwagi na tle prawnoporównawczym E. Bagińska, *Odpowiedzialność...*, op. cit., s. 267–274.

22. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2004 r., sygn. akt III CK 495/02 – tekst orzeczenia pochodzi z bazy orzeczeń Sądu Najwyższego dostępnej pod adresem: <http://www.sn.pl> [24.03.2014 r.].

23. Ibidem. Co do kwestii *damnum emergens* i *lucrum cessans* por. wyrok SN z dnia 28.04.2004 r., sygn. akt III CK 495/02; wyrok SN z dnia 26.01.2005 r., sygn. akt V CK 426/04; wyrok SN z dnia 14.10.2005 r., sygn. akt III CK 101/05; wyrok SN z dnia 24.08.2007 r., sygn. akt V CSK 174/07.

24. Zob. np. wyrok SN z 2.12.2004 r., V CSK 297/04, Monitor Prawniczy 2005, nr 1, s. 9, wyrok SN z 5.06.2007 r., I CSK 86/07 niepubl. oraz z 18.04.2002 r., II CKN 1216/00, OSNC 2003, nr 4, poz. 58, postanowienie SN z dnia 21 grudnia 2010 r. IV CSK 461/10, LEX nr 951301.

odmiennie od tych, które wybrał pełnomocnik²⁵. Gdyby koncepcja prawna przyjęta przez pełnomocnika i odrzucona przez sąd orzekający była powszechnie nieakceptowana w doktrynie i orzecznictwie w chwili jej wyboru, adwokat ponosiłby odpowiedzialność względem swojego klienta za niedochowanie należytej staranności i zastosowanie błędnej taktyki, która skutkowałą przegraniem sprawy. Jak zauważył jednak w dalszej części uzasadnienia cytowanego wyroku Sąd Najwyższy, nie oznacza to, iż odpowiedzialność taką przypisać można, jeżeli w chwili podejmowania decyzji przez adwokata i przyjmowania danej strategii, czy koncepcji sprawy była ona dopuszczalna lub nie była powszechnie kwestionowana, a dopiero w trakcie lub po zakończeniu postępowania uznano ją za wadliwą²⁶. Zachowanie i podejmowane przez pełnomocnika decyzje procesowe należy więc oceniać według stanu orzecznictwa i nauki prawa na chwilę ich wystąpienia. W podobnym tonie Sąd Najwyższy wypowiedział się w cytowanym już wyroku z dnia 8 marca 2012 r. (sygn. akt V CSK 104/11), wskazując, że: „Rozbieżności w procesie wykładni i stosowania norm prawnych są możliwe. Przyjęcie w konkretnym stanie faktycznym jednego z wariantów, przy braku w piśmiennictwie i orzecznictwie utrwalonej, jednolitej wykładni norm prawnych, nie może być uznane za niedołożenie należytej staranności, nawet tej podwyższonej, wymaganej w art. 355 § 2 k.c. jeżeli wybór ten nie narusza obowiązujących reguł wykładni i stosowania prawa”. Powyższe uwagi wynikają także ze wskazanego wcześniej charakteru instytucji zastępstwa procesowego, które należy do kręgu umów starannego działania, a nie umów rezultatu.

Inaczej kwestia odpowiedzialności odszkodowawczej adwokata wyglądałaby w przypadku niedochowania należytej staranności w prowadzeniu sprawy i podejmowania błędnych decyzji procesowych na skutek niedbalstwa czy niesprostania standardom określonego w danych okolicznościach modelowego postępowania, co powodowałoby negatywne skutki majątkowe dla reprezentowanych klientów²⁷. W uzasadnieniu wyroku z dnia 15 marca 2012 r., w sprawie o sygnaturze akt I CSK 330/11, Sąd Najwyższy wskazał bowiem na modelowe przesłanki zachowania należytej staranności, określając, iż: „Staranność taka zakłada znajomość prawa i aktualnych kierunków jego wykładni, w tym podejmowanie czynności procesowych o charakterze «ostrożnościowym», uwzględniających występujące rozbieżności poglądów w doktrynie i orzecznictwie, informowanie mocodawcy o podejmowanych czynnościach i ich skutkach prawnych, a także związanym z nimi ryzykiem²⁸. W świetle prezentowanego stanowiska Sądu Najwyższego, dokonując analizy konkretnej sprawy, sąd orzekający winien uwzględniać ciążący na profesjonalnym pełnomocniku obowiązek znajomości prawa i posiadania wiedzy w zakresie aktualnej jego wykładni. Nadto odnieść się w razie konieczności do kwestii relacji między mocodawcą a pełnomocnikiem, w szczególności do obowiązku informowania klienta o podejmowanych czynnościach oraz ich skutkach. Mimo iż orzeczenia Sądu Najwyższego nie mają mocy powszechnie obowiązującej i nie wiążą innych sądów orzekających, niemniej uwzględniając ich doniosłą rolę w kształtowaniu prawa oraz wpływ na orzecznictwo sądów powszechnych, właściwe zdaje się być przyjęcie,

---

25. Wyrok SN z dnia 16.06.2010 r. sygn. akt I CSK 481/09, LEX nr 607235, wyrok z 15.03.2010 r. I CSK 330/11, OSP 2012, nr 12, poz. 123 z glosą J. Jastrzębowskiego.

26. Wyrok SN z dnia 15.03.2012 r. sygn. akt I CSK 330/11, Orzecznictwo Sądów Polskich, Rok LVI, Zeszyt 12, PAN INP, LexisNexis, Warszawa, Grudzień 2012, s. 861–866.

27. O różnych aspektach i istocie należytej staranności adwokackiej por. Z. Banaszczyk, P. Granecki, *O istocie należytej staranności*, „Palestra” nr 7–8, Warszawa 2002, s. 12–29.

28. Ibidem.

iż obowiązkiem adwokata jest poinformowanie klienta o ewentualnych rozbieżnościach panujących zarówno w orzecznictwie, jak i poglądach doktryny, dotyczących zagadnień mogących mieć wpływ na rozstrzygnięcie konkretnej sprawy. W takich wypadkach adwokat ma obowiązek poinformowania mocodawcy o możliwych konsekwencjach prawnych podjęcia określonej decyzji procesowej oraz związanym z tym ryzykiem. Powinien również, w takim wypadku, doradzić najkorzystniejsze rozwiązanie. Zgodnie zaś z zasadami wynikającymi z Kodeksu etyki adwokackiej i godności zawodu²⁹ wszelkie decyzje klienta dotyczące kwestii mogących wpływać na wynik sprawy adwokat winien posiadać na piśmie³⁰. W przeciwnym razie, tj. w obliczu podjęcia czynności bez poinformowania o nich klienta lub pouczenia go o ewentualnych negatywnych skutkach podejmowanych czynności, adwokat naraża się, w świetle wskazanego stanowiska Sądu Najwyższego, na ponoszenie odpowiedzialności nie tylko dyscyplinarnej³¹, ale przede wszystkim odszkodowawczej względem swojego mocodawcy.

Na marginesie powyższych rozważań należy także nadmienić, że ze względu na charakter umowy o świadczenie pomocy prawnej dochodzenie przez klienta odszkodowania za nienależyte wykonanie umowy może zostać oparte na art. 750 k.c., który odsyła do przepisów o zleceniu³². Na powyższą możliwość wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 grudnia 2012 r., sygnatura akt II CSK 219/12: „Podstawę faktyczną roszczenia stanowiło tymczasem niewłaściwe wykonywanie obowiązków pełnomocnika procesowego, a zatem nienależyte wykonanie umowy o zastępstwo procesowe. Umowa taka należy do kategorii umów o świadczenie, do których stosuje się odpowiednio, na podstawie odesłania zawartego w art. 750 k.c., przepisy o zleceniu, w zakresie nieuregulowanym przepisami dotyczącymi funkcjonowania adwokatów lub radców prawnych.” W takim wypadku wystarczy wskazanie przez poszkodowanego na niewłaściwe wykonanie umowy, a nie na działania noszące znamiona czynu niedozwolonego.

2. Ubezpieczenie OC adwokata jako ubezpieczenie obowiązkowe

Od 2000 r. każdy adwokat wykonujący zawód podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności³³ polegających na świadczeniu pomocy prawnej³⁴. Obowiązek posiadania przez adwokatów obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej przewidziany został w Ustawie Prawo o adwokaturze oraz wynika z przepisów ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym

29. Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej), Uchwała NRA nr 2/XVIII/98.

30. Por. Ibidem, § 56.

31. Kwestie dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów, jako niezwiązane bezpośrednio z tym tematem, a także wykraczające szeroko poza jego ramy, zostały w niniejszym opracowaniu pominięte. Szerzej na temat odpowiedzialności dyscyplinarnej por.: Z.Krzemiński, *Etyka adwokacka. Teksty, orzecznictwo, komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008.

32. Szerzej na temat umów o świadczenie usług, które nie są regulowane innymi przepisami, a do których stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniach, zob. L. Ogiełto, *System prawa prywatnego, Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, t. 7, C.H. Beck, INP PAN, Warszawa 2004, s. 457–459.

33. Art. 8a ust. 1 Ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze, Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058 z późn. zmianami (dalej: Prawo o adwokaturze).

34. Art. 4 ust. 1 Ustawy Prawo o adwokaturze.

i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych³⁵ (dalej: Ustawie o ubezpieczeniach obowiązkowych). Art. 4 pkt 4 Ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych przewiduje, że ubezpieczeniami obowiązkowymi są ubezpieczenia wynikające z przepisów odrębnych ustaw nakładających na określone podmioty, w tym wypadku adwokatów wykonujących zawód, obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia. Zakres ubezpieczenia obejmuje odpowiedzialność cywilną ubezpieczonego za szkody wyrządzone czynem niedozwolonym oraz powstałe w wyniku niewykonania lub nie należytego wykonania zobowiązania³⁶, o ile są one następstwem zdarzenia powstałego w okresie ubezpieczenia³⁷. Ubezpieczenie obejmuje ponadto szkody wyrządzone w ramach wykonywanego zawodu powstałe w wyniku rażącego niedbalstwa. Dotyczy to nie tylko samego ubezpieczonego, ale również osób³⁸, za które ponosi on odpowiedzialność³⁹. Dalsze regulacje i odesłanie ustawowe dotyczące obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej adwokatów przewiduje Ustawa Prawo o adwokaturze w art. 8a i 8b. Wynika z nich, że adwokat podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności zawodowych. Termin zaś powstania obowiązku ubezpieczenia oraz minimalną sumę gwarancyjną⁴⁰, biorąc pod uwagę w szczególności specyfikę wykonywanego zawodu oraz zakres obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej adwokatów za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności zawodowych, określa Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 2003 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej adwokatów⁴¹. W praktyce powyższy obowiązek oznacza, iż adwokat czynny zawodowo zobowiązany jest do posiadania ważnej polisy OC na wypadek popełnienia ewentualnych błędów przy wykonywaniu zawodu adwokata i wyrządzenia tym samym szkody reprezentowanemu klientowi. Do 2011 r. każdy z adwokatów zawierał indywidualne umowy ubezpieczenia lub korzystał z pomocy macierzystych okręgowych rad adwokackich, które co roku negocjowały warunki tych umów z ubezpieczycielami. Wywiązanie się z obowiązku, zgodnie z Ustawą Prawo o adwokaturze⁴², weryfikował wymóg corocznego przedstawienia dowodu ubezpieczenia. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom członków Izby Adwokackich, Naczelna Rada Adwokacka (dalej: NRA) w dniu 21 grudnia 2011 r. zawarła umowę generalną w sprawie programu ubezpieczeniowego dla adwokatów na lata 2012–2014. Następnie, w wyniku prac i podjętych negocjacji powołanej na posiedzeniu NRA w dniu 11 stycznia 2012 r. Komisji ds. ubezpieczenia OC adwokatów z przedstawicielami PZU SA i HDI Asekuracja SA podpisano aneks do ww. umowy generalnej. Na tej podstawie wprowadzono dziesięć możliwych wariantów ubezpieczenia i pozostawiono swobodę wyboru odpowiedniego wariantu indywidualnej decyzji adwokata. Ze względu na negocjowanie stawek dla ogółu adwokatów przez NRA, możliwe było otrzymanie korzystniejszych warunków aniżeli w przypadku indywidualnie zawieranych umów.

---

35. Dz. U. z 2013 r. Nr 392.

36. Art. 9 ust. 1 Ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych.

37. Art. 9 a Ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych.

38. Jeśli między ubezpieczonym a daną osobą zawarta jest umowa o pracę, dzieło lub zlecenie.

39. Art. 11 ust. 1 i 2 Ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych.

40. Minimalną sumę gwarancyjną w odniesieniu do jednego zdarzenia określono obecnie na kwotę stanowiącą równowartość w złotych 50 tys. euro.

41. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 2003 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej adwokatów, Dz. U. 2003 Nr 217 poz. 2134, § 4.1.

42. Art. 8 a ust. 2 i 3 Ustawy Prawo o adwokaturze.

Przyjęte warianty umożliwiają zawarcie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej do minimalnej sumy wynikającej z rozporządzenia ministra finansów⁴³, tj. od 50 tys. euro do kwoty 1 mln euro wraz z sumą dodatkową w wysokości 250 tys. euro. W zależności od wybranego wariantu przedmiotowe ubezpieczenie dzieli się na część podstawową dotyczącą każdego adwokata indywidualnie oraz część dodatkową stanowiącą element ubezpieczenia grupowego obejmującego wszystkich adwokatów decydujących się na wybór wariantu z ubezpieczeniem grupowym. Łączny limit ubezpieczenia dodatkowego wynosi 5 mln euro rocznie, a kwota ubezpieczenia przypadająca na jednego ubezpieczonego wynosi 250 tys. euro, przy czym odszkodowania z tych środków wypłacane są jedynie do wyczerpania limitu rocznego. W razie niedokonania wyboru odpowiedniego wariantu ubezpieczenia, automatycznie każdy z adwokatów objęty zostanie ochroną ubezpieczeniową opiewającą na sumę gwarancyjną – 100 tys. euro ubezpieczenia podstawowego oraz 250 tys. euro w ramach ubezpieczenia dodatkowego, z obowiązkiem uiszczenia odpowiednich składek z tego tytułu. Obecnie obowiązujące ogólne warunki ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej dla adwokatów wskazane w umowie generalnej, w sprawie programu ubezpieczeniowego dla adwokatów, przewidują również, że nawet wystąpienie szkody spowodowanej przez rażące niedbalstwo objęte jest ochroną ubezpieczeniową w ramach zawartego ubezpieczenia. Ochrona ta obejmuje przy tym zarówno działania własne adwokata, jak i aplikantów, praktykantów oraz inne osoby, za które adwokat ponosi odpowiedzialność (na podstawie art. 430 k.c.). W przypadku rażącego niedbalstwa, a więc winy nieumyślnej, ubezpieczyciel rezygnuje z prawa dochodzenia roszczeń regresowych⁴⁴.

Powyższe warunki wprowadzone zostały nie tylko z uwagi na interes majątkowy samych adwokatów⁴⁵, ale przede wszystkim z uwagi na szeroko rozumiany interes społeczny i bezpieczeństwo klientów, którzy uzyskali gwarancję egzekwowalności ewentualnych roszczeń, przynajmniej do sumy posiadanego przez pełnomocnika ubezpieczenia⁴⁶. Nie można jednak zapomnieć, że posiadanie przez adwokata ubezpieczenia opiewającego na konkretną kwotę uzasadnia i gwarantuje wypłatę odszkodowania wyłącznie do wysokości sumy gwarancyjnej w nim przewidzianej⁴⁷. Wszelkie więc dalsze roszczenia przewyższające swą wysokością posiadane przez adwokata ubezpieczenie i określoną w nim kwotę gwarancyjną powinny być dochodzone w oddzielnym postępowaniu.

Fakt wprowadzenia obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej oraz ułatwienia w postaci przygotowanych przez Naczelną Radę Adwokacką we współpracy z ubezpieczycielami

43. Ibidem.

44. Zapis taki znalazł się w zawartej umowie generalnej w sprawie programu ubezpieczeniowego dla adwokatów. Standardem, który nie dotyczy aktualnie adwokatów, a wynika z ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, jest możliwość regresu ubezpieczyciela względem ubezpieczonego za zdarzenia powstałe w wyniku rażącego niedbalstwa [art. 11 ust. 2 i 3 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych].

45. Osoby poszkodowane coraz częściej występują na drogę postępowania sądowego celem dochodzenia naprawienia szkody oraz wskazują na coraz większe roszczenia – M. Serwach, W. Kowalewski, *Klauzula rebus sic stantibus a podwyższenie sumy gwarancyjnej w ubezpieczeniach odpowiedzialności cywilnej*, Rozprawy Ubezpieczeniowe, Zeszyt 1, Rzecznik Ubezpieczonych Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego Fundacja Edukacji Ubezpieczeniowej, Warszawa 2006, s. 7.

46. Zob. szerzej na temat ubezpieczenia usług prawniczych: J. Winczorek, *Ubezpieczenia ochrony prawnej a rynek usług prawniczych w Polsce w świetle danych empirycznych*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” nr 3/2013.

47. M. Mikołajewicz, *Odpowiedzialność odszkodowawcza adwokata w zależności od formy wykonywanego zawodu*, Studia Iuridica Toruniensia, Tom V, s. 166.

wariantów ubezpieczenia nie wyłącza możliwości zawarcia przez adwokata dodatkowej umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej na kwotę wyższą od przewidzianych w poszczególnych wariantach ubezpieczeniowych. Często, zwłaszcza w przypadkach podjęcia się obsługi czy reprezentacji dużych podmiotów gospodarczych, gdzie wartości przedmiotu sporu znacznie przewyższają wartości wynikające z najwyższych nawet wariantów ubezpieczeniowych przygotowanych przez Naczelną Radę Adwokacką, adwokaci decydują się na zawarcie dodatkowych umów ubezpieczenia OC. Praktyka wskazuje, iż często wymagają tego również sami klienci, którzy w zawieranych umowach o świadczenie pomocy prawnej żądają umieszczenia zapisów określających dodatkowe wymagania co do ubezpieczenia posiadanego przez adwokata.

Analizując kwestię odpowiedzialności odszkodowawczej przez pryzmat relacji ubezpieczonego – adwokata z klientem, nie można wykluczyć odmiennego umownego uregulowania kwestii odpowiedzialności za ewentualne szkody wyrządzone w ramach świadczonej pomocy prawnej. W umowie zawieranej z klientem, zgodnie z zasadą swobody umów, strony mogą zawrzeć postanowienia ograniczające odpowiedzialność adwokata ponad określoną kwotę lub ograniczające odpowiedzialność za działania pełnomocnika wyłącznie do winy umyślnej. Z drugiej zaś strony, klienci mogą żądać umieszczenia w umowach o świadczenie pomocy prawnej zapisów dotyczących obowiązku utrzymywania przez adwokata ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za możliwe szkody wyrządzone w ramach wykonywanych czynności w odpowiedniej wysokości przez cały okres trwania umowy. Należy mieć również na uwadze, że obecnie posiadanie przez profesjonalnego pełnomocnika dodatkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za ewentualne wyrządzenie szkody w ramach pełnienia obowiązków zawodowych stanowi dodatkowy atut i jedno z kryteriów, którym kierują się klienci przy dokonywaniu wyboru pełnomocnika. Wydaje się jednak, że ograniczenie kwotowe nie może opiewać na kwotę niższą aniżeli kwota minimalna przewidziana w rozporządzeniu ministra finansów, tj. równowartości w złotych kwoty 50 tys. euro.

Podsumowanie

Problematyka odpowiedzialności cywilnej adwokatów stanowi jedną z płaszczyzn szerszego zagadnienia odpowiedzialności profesjonalnych pełnomocników. Relacja łącząca adwokata z klientem, czy to wynikająca z umowy zawartej pomiędzy klientem a adwokatem, czy to oparta na wyznaczeniu pełnomocnika z urzędu, kreuje stosunek zobowiązaniowy między stronami. Różne są tylko źródła jego powstania. Właściwe jednak zdaje się akcentowanie specyfiki relacji łączących pełnomocnika profesjonalnego z jego klientem. Immanentną cechą tej relacji jest bowiem szczególne zaufanie, jakie powinno łączyć strony. Świadczenie pomocy prawnej w sposób należyty winno się oceniać w świetle norm regulujących wykonanie zobowiązania, przepisów korporacyjnych – w tym zasad etyki i godności zawodu, ale także z uwzględnieniem szerokiego orzecznictwa w tym przedmiocie. Należy również pamiętać o obowiązku zachowania tajemnicy adwokackiej⁴⁸. Klient może bowiem ponieść szkodę także wskutek naruszenia przez adwokata tajemnicy zawodowej. Wykonywanie w sposób należyty zawodu adwokata wymaga

---

48. Szerzej na temat obowiązku zachowania tajemnicy adwokackiej por. M. Czerwiński, *Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej adwokata a uzasadniony interes społeczny*, „Palestra” nr 11–12, Warszawa 2013, s. 56–61.

więc od członków adwokatury przestrzegania nie tylko norm prawa oraz zasad etyki i godności zawodu, ale także uwzględniania aktualnego orzecznictwa w przedmiocie odpowiedzialności odszkodowawczej profesjonalnych pełnomocników. Jak wynika z przedstawionego aktualnego zbioru orzeczeń, standardy wykonywania zawodu adwokata winny być wyznaczane przez praktyków przy uwzględnieniu wskazówek zawartych w orzeczeniach sądów, które doprecyzowują procedury postępowania w sprawach odszkodowawczych, których stroną są adwokaci. Mimo powyższych regulacji, sytuacje, w których dochodzi do powstania odpowiedzialności odszkodowawczej adwokata, choć nie powinny mieć miejsca, zdarzają się. Ustawodawca wprowadził więc w ramach ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, w związku z postanowieniami zawartymi w ustawie Prawo o adwokaturze, konieczność posiadania przez adwokatów wykonujących zawód obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, określając jednocześnie minimalną sumę gwarancyjną dotyczącą jednego zdarzenia⁴⁹. Warto przy tym zauważyć, że samo powstanie szkody nie zawsze implikować będzie odpowiedzialność profesjonalnego pełnomocnika. To bowiem na poszkodowanym ciąży obowiązek udowodnienia związku przyczynowego pomiędzy działaniem lub zaniechaniem adwokata a powstałą szkodą. Należy jednak pamiętać, że odpowiedzialność z tytułu ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej adwokatów nie obejmuje winy umyślnej. W takim wypadku adwokat ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą indywidualną, ale nieobjętą ochroną wynikającą z posiadanego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, oraz odpowiedzialność dyscyplinarną. Sytuacje, w których dochodzi do tego typu naruszeń, są jednak marginalne.

Analiza powyższych zagadnień pozwala przyjąć, że bezsprzecznie podstawowym atutem adwokatów winna być wysoka jakość świadczonej pomocy prawnej. W świetle niniejszych rozważań i ostatnich orzeczeń sądowych dodatkowym walorem zdaje się być także posiadanie przez adwokata ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej na poziomie wyższym od minimalnej sumy gwarancyjnej przewidzianej w Rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 2003 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej adwokatów, i to nie tylko ze względu na uzasadniony interes poszkodowanych, ale również interes samych ubezpieczonych.

Wykaz źródeł

- Bagińska E., *Odpowiedzialność deliktowa w razie niepewności związku przyczynowego. Studium prawnoporównawcze*, Dom Organizatora TNOiK, Toruń 2013.
- Banaszczyk Z., Granecki P., *O istocie należytej staranności*, „Palestra” nr 7–8, Warszawa 2002.
- Błaszczak Ł., Kuźmicka-Sulikowska J., *Zbieg roszczeń ex contractu i ex delicto na tle art. 443 k.c. w ujęciu materialnoprawnym i procesowym*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 3/2013.
- Bodnar A., Kubaszewski P. [red.], *Postępowania dyscyplinarne w wolnych zawodach prawniczych – model ustrojowy i praktyka*, Warszawa 2013.

49. Np. w Niemczech posiadanie ważnego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej związanego z działalnością adwokacką jest warunkiem koniecznym do prowadzenia działalności zawodowej. Por. § 51 niemieckiej ustawy o adwokaturze [niem. *Bundesrechtsanwaltsordnung* – tekst dostępny na stronie: <http://www.gesetze-im-internet.de/brao/index.html> [27.03.2014]].

- Czachórski W., [w:] *System prawa cywilnego*, t.III, cz. 1, *Prawo zobowiązań część ogólna*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1981.
- Czerwiński M., *Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej adwokata a uzasadniony interes społeczny*, „Palestra” nr 11–12, Warszawa 2013.
- Dzienkowski J.S., *Professional Responsibility Standards, Rules & Statutes*, 2004–2005 Abridged Edition, Thomson West.
- Giętkowski R., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Wyd. Uniw. Gdańskiego, Gdańsk 2013.
- Gutowski M., *Umowa o zastępstwo procesowe*, C.H. Beck, Warszawa 2009.
- Krzemiński Z., *Etyka adwokacka. Teksty, orzecznictwo, komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Mikołajewicz M., *Odpowiedzialność odszkodowawcza adwokata w zależności od formy wykonywanego zawodu*, *Studia Iuridica Toruniensia*, Tom V.
- Nowakowski L., *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej z tytułu wykonywania zawodu adwokata – wybrane problemy*, „Palestra” 2006, nr 1–2.
- Ogiegło L., [w:] *System prawa prywatnego, Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, t. 7, C.H. Beck INP PAN Warszawa 2004.
- Olejniczak A., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III, *Zobowiązania. Część ogólna*, pod red. A. Kidyby, Warszawa 2010.
- Orzecznictwo Sądów Polskich, Rok LVI, Zeszyt 12, PAN INP, LexisNexis, Warszawa, grudzień 2012.
- Palestra, Warszawa 1959.
- Safjan M., *Komentarz do artykułów 1–449¹¹*, [w:] *Kodeks cywilny*, t. I, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2008.
- Serwach M., Kowalewski E., *Klauzula rebus stantibus a podwyższenie sumy gwarancyjnej w ubezpieczeniach odpowiedzialności cywilnej*, *Rozprawy Ubezpieczeniowe, Zeszyt 1*, Rzecznik Ubezpieczonych Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Fundacja Edukacji Ubezpieczeniowej, Warszawa 2006.
- Winczorek J., *Ubezpieczenia ochrony prawnej a rynek usług prawniczych w Polsce w świetle danych empirycznych*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe”, nr 3/2013.

Wykaz orzeczeń

- Postanowienie SN z 26.03.2003 r., II CZ 26/03, OSNC 2004, nr 6, poz. 95.
- Postanowienie SN z 26.01.2007 r., V CSK 292/06, niepubl.
- Postanowienie SN z 21.12.2010 r. IV CSK 461/10, LEX nr 951301.
- Wyrok SA w Warszawie z 2.12.2010 r., VI ACa 844/10, niepubl.
- Wyrok SN z 18.04.2002 r., II CKN 1216/00, OSNC 2003, nr 4, poz. 58.
- Wyrok SN z 28.04.2004 r., III CK 495/02 – tekst orzeczenia pochodzi z bazy orzeczeń Sądu Najwyższego dostępnej pod adresem: <http://www.sn.pl> {24.03.2014r.}.
- Wyrok SN z 2.12.2004 r., V CSK 297/04, *Monitor Prawniczy* 2005, nr 1, s. 9.
- Wyrok SN z 28.04.2004 r., III CK 495/02 – tekst orzeczenia pochodzi z bazy orzeczeń Sądu Najwyższego dostępnej pod adresem <http://www.sn.pl> {24.03.2014 r.}.
- Wyrok SN z dnia 26.01.2005 r., sygn. akt V CK 426/04 – tekst orzeczenia pochodzi z bazy orzeczeń Sądu Najwyższego dostępnej pod adresem: <http://www.sn.pl> {24.03.2014 r.}.
- Wyrok SN z dnia 14.10.2005 r., sygn. akt III CK 101/05 – tekst orzeczenia pochodzi z bazy orzeczeń Sądu Najwyższego dostępnej pod adresem: <http://www.sn.pl> {24.03.2014 r.}.

Wyrok SN z dnia 24.08.2007 r., sygn. akt V CSK 174/07 – tekst orzeczenia pochodzi z bazy orzeczeń Sądu Najwyższego dostępnej pod adresem: <http://www.sn.pl> [24.03.2014 r.].

Wyrok SN z 5.06.2007 r., I CSK 86/07 [niepubl.].

Wyrok SN z 13.06.2008 r., I CSK 514/07 – tekst orzeczenia pochodzi z bazy orzeczeń Sądu Najwyższego dostępnej pod adresem: <http://www.sn.pl> [24.03.2014 r.].

Wyrok SN z 15.03.2010 r. I CSK 330/11, OSP 2012, nr 12, poz. 123 z glosą J. Jastrzębowskięo.

Wyrok SN z dnia 16.06.2010 r. sygn. akt I CSK 481/09, LEX nr 607235.

Wyrok SN z dnia 19.12.2012 r., II CSK 219/12, OSNC 2013/7–8/91, Biuletyn SN 2013/3/12–13, Monitor Prawniczy 2013/17/933–934.

Wykaz orzeczeń sądów zagranicznych

Brown v. Kendall, 60 Mass. 292 [1850].

Bozzi v. Nordstrom, Inc., 186 Cal. App. 4th 755 [2010].

Gilson v. Metropolitan Opera, 5 N.Y.3d 574 [2005].

U.S. v. Carroll Towing, 159 F.2d 169 [2d Cir. 1947].

Wykaz źródeł prawa

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 11 grudnia 2003 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej adwokatów, Dz. U. 2003 nr 217 poz. 2134.

Uchwała NRA nr 2/XVIII/98, Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu [Kodeks Etyki Adwokackiej].

Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze, Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058 z późn. zmianami.

Ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, Dz. U. z 2013 r. Nr 392.

Barrister's third party liability against the background of third party liability insurance – remarks in the context of selected court rulings

The issue of barristers' third party liability is not only a complex issue, but it is also significant from the point of view of society and barristers themselves. Due to various reasons for incurring liability by barristers and lack of clear statutory definitions specifying the manner of clients' representation and scope of duties, apart from indicating the statutory and professional regulations in this area, the article indicates a number of court rulings which regulate and clarify barristers' duties towards clients and rules of responsibility for non-compliance with which they may face civil liability. Furthermore, the article presents barrister's third party liability insurance as compulsory insurance, with particular attention paid to the specific nature of the barrister's profession. The analysis of court rulings and special terms of barristers' compulsory third party liability insurance indicates the scope of their liability, circumstances in which it can arise, as well as possibilities of modification of barristers' compulsory third party liability insurance.

Key words: barrister, liability, insurance, compensation, plenipotentiary.

HANNA CZERWIŃSKA – asystent w Katedrze Prawa Cywilnego Uniwersytetu Gdańskiego, adwokat czynnie wykonujący zawód.